

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 84/2020-83

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 30. júna 2020 v senáte zloženom z predsedu senátu Martina Vernarského a sudcov Ivana Fiačana a Petra Straku (sudca spravodajca) prerokoval ústavnú sťažnosť [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], a [REDACTED], [REDACTED], zastúpených advokátkou Mgr. Zuzanou Motúzovou, Grösslingová 62, Bratislava, pre namietané porušenie základného práva domáhať sa zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Okresného súdu Bratislava I v konaní sp. zn. 15 C 179/2013 a takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED] a [REDACTED] domáhať sa zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky,

ako aj právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Okresného súdu Bratislava I v konaní sp. zn. 15 C 179/2013 porušené boli.

2. Uznesenie Okresného súdu Bratislava I č. k. 15 C 179/2013-400 z 2. augusta 2018 zrušuje a vec vracia Okresnému súdu Bratislava I na ďalšie konanie.

3. [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] a [REDAKOVANÉ] priznáva finančné zadost'učinenie každej v sume 500 € (slovom päťsto eur), ktoré im je Okresný súd Bratislava I povinný vyplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

4. Okresný súd Bratislava I je povinný uhradiť [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] a [REDAKOVANÉ] trovy konania v sume 1 282,60 € (slovom tisícdvestoosemdesiat dva eur a šesťdesiat centov) na účet ich advokátky Mgr. Zuzany Motúzovej, Grösslingová 62, Bratislava, do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Vymedzenie napadnutého uznesenia a s'ťažostná argumentácia

1. Skutkový stav s'ťažovateliek [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], a [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] (ďalej len „s'ťažovateľky“), by sa dal zrekapitulovať tak, že právny predchodca s'ťažovateliek v dlhoročnom trestnom procese vedenom od roku 2001 vystupoval ako poškodený v súvislosti s nevyplatenými mzdovými nárokmi (vec Okresného riaditeľstva Policajného zboru Bratislava IV ČVS: ORP-270/OEK-B4-2001).

Zdlhavý priebeh trestného procesu bol dôvodom na uplatnenie náhrady nemajetkovej ujmy v napadnutom konaní. Právny predchodca sťažovateľiek spolu s ďalšími žalobcami podal v septembri 2013 na Okresnom súde Bratislava I (ďalej len „okresný súd“) žalobu, v ktorej sa domáhal nemajetkovej ujmy. V roku 2017 právny predchodca zomrel. Medzičasom okresný súd 5. mája 2017 konanie prerušil do právoplatného ukončenia dedičského konania. Dňa 29. novembra 2017 Okresný súd Malacky rozhodol, že sťažovateľky sú dedičkami nárokov svojho právneho predchodcu. Neskôr 4. apríla 2018 bolo sťažovateľkám doručené uznesenie okresného súdu č. k. 15 C 179/2013-367 o tom, že okresný súd pokračuje so sťažovateľkami ako pozostalými v konaní. K uvedenému uzneseniu sa sťažovateľky ako účastníčky konania riadne vyjadrili. Dňa 25. septembra 2018 bolo však sťažovateľkám doručené ďalšie uznesenie okresného súdu č. k. 15 C 179/2013-400, v ktorom pre zmenu konanie proti nim zastavil. Okresný súd tak urobil na základe sťažnosti z 1. júna 2018, ktorú proti uzneseniu o pokračovaní v konaní podala žalovaná Slovenská republika, zastúpená Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky (ďalej len „žalovaná“). V sťažnosti žalovaná tvrdila, že predmetom sporu je náhrada nemajetkovej ujmy podľa zákona č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci a o zmene niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, a teda nejde o spor majetkovej povahy. Okresný súd sa s danou argumentáciou stotožnil a konanie proti sťažovateľkám zastavil. Sťažovateľky v ústavnej sťažnosti v rozsahu, v akom bola ústavným súdom 10. marca 2020 prijatá na ďalšie konanie, namietali skutočnosť, že im sťažnosť žalovanej Slovenskej republiky ako účastníčkam konania nikdy nebola doručená a nemali možnosť sa k nej ani vyjadriť. Navyše, proti uzneseniu o zastavení konania nebol prípustný opravný prostriedok. Sťažovateľky namietali porušenie čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“).

2. V relevantnej časti ústavnej sťažnosti sťažovateľky uviedli (v časti, ktorá bola prijatá na ďalšie konanie), že sa domáhajú vydania nálezu v tomto znení: *„Základné právo Sťažovateľov domáhať sa zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a v zmysle čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Okresného súdu*

Bratislava I. v konaní vedenom pod sp. zn. 15C/179/2013 porušené bolo.“ Okrem toho navrhli, aby ústavný súd priznal každej sťažovateľke finančné zadosťučinenie vo výške 1 500 €, ako aj trovy konania pred ústavným súdom do dvoch mesiacov od doručenia nálezu.

II.

Vyjadrenie okresného súdu, zúčastnenej osoby a ďalšie podania sťažovateľiek

3. Na výzvu ústavného súdu sa podaním sp. zn. I SprV 474/2020 z 18. mája 2020 vyjadril k ústavnej sťažnosti predseda okresného súdu. V prvom rade poukázal na to, že ako predseda súdu nie je oprávnený zasahovať do procesného postupu jednotlivých sudcov. V rámci vecnej argumentácie skonštatoval, že *„ak by súd takéto nesprávne rozhodnutie vyššieho súdneho úradníka na základe podanej sťažnosti priamo zmenil, bez doručenia sťažnosti protistrane na vyjadrenie, tak, že súdne konanie v zmysle § 63 ods. 1 CSP zastaví, bez možnosti podania opravného prostriedku, môže ísť o procesný postup, ktorý sa javí ako nesprávny, avšak je otázne či týmto postupom môže dôjsť k poškodeniu práv právnych nástupcov žalobcu, voči ktorým bolo súdne konanie zastavené, ak vzhľadom na objektívnu nemožnosť pokračovať s nimi v súdnom konaní, by sa ich právne postavenie nezmenilo ani v prípade zastavenia konania uznesením, voči ktorému je prípustné odvolanie, ani vyjadrením k sťažnosti“*. Ďalej navrhol, aby ústavný súd finančné zadosťučinenie nepriznal z titulu objektívnej nemožnosti zmeny právneho postavenia sťažovateľiek. Súčasťou vyjadrenia predsedu okresného súdu je aj vyjadrenie zákonnej sudkyne, ktoré však neobsahuje žiadne vecné tvrdenia okrem rekapitulácie priebehu konania. Predseda okresného súdu vo svojom vyjadrení zároveň vyslovil súhlas s upustením od ústneho pojednávania v danej veci.

4. Na výzvu ústavného súdu sa podaním sp. zn. SL-OPS1-S-54/2020 z 15. mája 2020 vyjadrila aj zúčastnená osoba, konkrétne žalovaná Slovenská republika, zastúpená Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky. Po zrekapitulovaní skutkového stavu uviedla, že jej neprináleží hodnotiť postup okresného súdu.

5. Na vyjadrenie okresného súdu zareagovali aj sťažovateľky vyjadrením z 10. júna 2020, v ktorom uviedli, že netrávajú na ústnom pojednávaní. Ďalej poukázali na zásadu rovnosti zbraní a možnosti sa vyjadriť ku všetkým dokumentom a dôkazom, ktoré predloží protistrana. Okrem toho zdôraznili aspekt primeraného finančného zadosťučinenia, kde nesúhlasia s hodnotením okresného súdu. Akcentujú pritom nevhodnosť potenciality úspechu alebo neúspechu v konaní, ako aj kompenzačnú, resp. preventívnu funkciu tohto inštitútu. Napokon poukazujú na emocionálnu ujmu, ktorú utrpeli postupom okresného súdu.

6. Ústavný súd so súhlasom účastníkov konania podľa § 58 ods. 3 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 413/2019 Z. z. (ďalej „zákon o ústavnom súde“) upustil od ústneho pojednávania v danej veci, pretože po oboznámení sa s ústavnou sťažnosťou, vyjadrením okresného súdu, zúčastnenej osoby a sťažovateľiek usúdil, že od tohto pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

V zmysle Rozvrhu práce Ústavného súdu Slovenskej republiky na obdobie od 1. januára 2020 do 31. decembra 2020 v znení dodatku č. 1 účinného od 1. júna 2020 (ďalej len „rozvrh práce“) veci, na prerokovanie ktorých sú príslušné prvý a tretí senát ústavného súdu v zloženiach platných v obdobiach od 17. februára 2019 do 25. apríla 2019, od 26. apríla 2019 do 16. októbra 2019 a od 17. októbra 2019 do 31. mája 2020, ak bol ich členom sudca Mojmir Mamojka, prerokuje ten senát ústavného súdu, ktorého členom je sudca spravodajca v danej veci podľa súčasného rozvrhu práce. Tretí senát ústavného súdu pracuje v novom zložení: Martin Vernarský (predseda senátu), sudca Ivan Fiačan a Peter Straka (sudca spravodajca).

III.

Relevantná právna úprava

7. Podľa čl. 124 ústavy ústavný súd je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti.

8. Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy sa každý môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

9. Podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru má každý právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch alebo o oprávnenosti akéhokoľvek trestného obvinenia proti nemu. Rozsudok musí byť vyhlásený verejne, ale tlač a verejnosť môžu byť vylúčené buď po dobu celého, alebo časti procesu v záujme mravnosti, verejného poriadku alebo národnej bezpečnosti v demokratickej spoločnosti, alebo keď to vyžadujú záujmy maloletých alebo ochrana súkromného života účastníkov alebo, v rozsahu považovanom súdom za úplne nevyhnutný, pokiaľ by, vzhľadom na osobitné okolnosti, verejnosť konania mohla byť na ujmu záujmom spravodlivosti.

IV.

Posúdenie vecí ústavným súdom

10. Jadrom ústavného sporu je otázka (ne)doručenia sťažnosti sťažovateľkám, ktorú podala žalovaná Slovenská republika proti uzneseniu o pokračovaní v konaní a ktorej argumentáciu si okresný súd osvojil a vec voči sťažovateľkám zastavil. Doručovanie písomností medzi procesnými stranami patrí do rozsahu práva na spravodlivý súdny proces podľa ústavy, ako aj podľa dohovoru.

11. Podľa rozhodovacej činnosti ústavného súdu do podstaty práva na spravodlivý súdny proces patrí aj koncepcia rovnosti zbraní, podľa ktorej proti sebe stojace procesné strany majú možnosť reagovať na argumenty a predložené dôkazy protistrany s cieľom ovplyvniť rozhodnutie súdu. Z negatívneho vymedzenia rovnosti zbraní vyplýva, že žiadna procesná strana nemôže byť materiálne znevýhodnená voči protistrane. Osobitne uvedené platí v sporových konaniach (m. m. por. medzi inými IV. ÚS 42/09, I. ÚS 276/2016). Ústavný súd konštatuje, že vo viacerých svojich rozhodnutiach dospel k záveru, že

nedoručenie vyjadrenia účastníka konania druhému účastníkovi konania vytvára stav nerovnosti účastníkov v konaní pred súdom, čo je v rozpore s princípom kontradiktórnosti konania a rovnosti zbraní ako súčasť práva na spravodlivý proces (m. m. I. ÚS 2/05, I. ÚS 100/04, I. ÚS 335/06, IV. ÚS 19/2012) a možno ho kvalifikovať ako odňatie možnosti konať pred súdom (I. ÚS 156/07).

12. V tejto súvislosti je dôležité dodať, že sám okresný súd priznáva pochybenie a porušenie ústavných práv sťažovateľiek.

13. S ohľadom na judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) ústavný súd zastáva koncepciu, že ani právo na spravodlivý súdny proces in genere, ani rovnosť zbraní in specie nie sú absolútnymi právami. Ústavný súd, citujúc judikatúru ESLP, uvádza, že k neporušeniu práva by prišlo vtedy, ak by potencionálne vyjadrenie iného účastníka konania nemalo na výsledok konania žiadny vplyv, pretože zvolený postup nedával priestor pre ďalšiu diskusiu. Dôležitou skutočnosťou je, či sa sťažovateľ mohol alebo nemohol účinne brániť z dôvodu, že mu nebolo doručené uvedené vyjadrenie alebo povedané inak, či doručenie uvedeného vyjadrenia má dopad na výsledok konania alebo nie (por. IV. ÚS 283/2011, II. ÚS 599/2018 a tam cit. judikatúra ESLP). Na túto argumentáciu zrejme poukazuje aj predseda okresného súdu vo svojom vyjadrení.

14. Avšak v tomto prípade nejde o „obyčajné“ vyjadrenie či stanovisko protistrany, ale o prostriedok procesnej obrany proti uzneseniu okresného súdu o pokračovaní v konaní s prvkami opravného prostriedku (§ 239 Civilný sporový poriadok). Spomínaný prístup ústavného súdu preto nie je aplikovateľný na predmetný prípad. Navyše, ako vyplýva z ďalšieho postupu okresného súdu, táto sťažnosť mala aj podstatný vplyv na ďalší priebeh konania, pretože okresný súd konanie oproti uzneseniu o pokračovaní v konaní proti sťažovateľkám diametrálne zmenil a konanie zastavil. Následky nedoručenia sťažnosti žalovanej sťažovateľkám tak mali determinujúce účinky na ich žalobu, pričom sťažovateľky nemohli na ňu žiadnym spôsobom reagovať.

15. Podľa názoru ústavného súdu ostáva už bez právneho významu, či vec pred okresným súdom mohla mať len jedinú odpoveď v podobe zastavenia konania, ako tvrdí vo svojom vyjadrení okresný súd. Ak by ústavný súd išiel do dôsledkov, aj tento argument je možné vyvrátiť kvôli tomu, že sťažovateľky mali isté očakávania, že s nimi bude okresný súd po smrti ich právneho predchodcu konať ako s účastníkmi konania, čo sa na istý čas aj zmaterializovalo.

16. Okrem týchto úvah ústavný súd nestráca zo zreteľa, že dohovor a judikatúra EŠLP k nemu predstavujú len minimálny štandard ochrany práv a slobôd, a preto nič nebráni ústavnému súdu, aby v okolnostiach veci mohol priznať štandard ochrany aj veľkorysejšie, ako by to urobil EŠLP. Ústavný súd upozorňuje, že kvalitatívne ďaleko menej intenzívne porušenie čl. 6 ods. 1 dohovoru sankcionoval EŠLP ako porušenie práva na spravodlivý súdny proces vo veci *Trančíková c. Slovenská republika* (sťažnosť č. 17127/12); konkrétne nedoručenie vyjadrenia protistrany na odvolanie, ktoré podala p. Trančíková.

17. Na základe uvedeného ústavný súd skonštatoval porušenie čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru (výrok 1), zrušil napadnuté uznesenie okresného súdu a vec mu vrátil na ďalšie konanie (výrok 2).

V.

Primerané finančné zadosťučinenie

18. Podľa § 133 ods. 3 písm. e) zákona o ústavnom súde ak ústavný súd ústavnej sťažnosti vyhovie, môže priznať sťažovateľovi primerané finančné zadosťučinenie, ak o to požiadal.

19. Podľa § 123 ods. 2 zákona o ústavnom súde ak sa sťažovateľ domáha primeraného finančného zadosťučinenia, musí uviesť rozsah, ktorý požaduje, a z akých dôvodov sa ho domáha.

20. V okolnostiach veci sa ústavný súd rozhodol priznať sťažovateľkám primerané finančné zadosťučinenie za porušenie ich základných procesných práv. Urobil tak z dôvodov, že jednak zastáva názor, že porušenie práv a slobôd je dôležité aj finančne kompenzovať. V okolnostiach veci sťažovateľky museli utrpieť citovú ujmu, ako aj stav právnej neistoty, ktorému boli vystavené postupom okresného súdu. Ten s nimi najprv jednal ako s právnymi nástupcami zomrelého manžela a otca a potom tieto nádeje nečakane zmaril. Ústavný súd zoberal do úvahy aj celkovú nepružnosť konania okresného súdu (viacnásobné prietahy). V rámci okolnosti prípadu nemožno prehliadať dlhoročný trestný proces vedený od roku 2001, v ktorom predchodca sťažovateľiek vystupoval ako poškodený v súvislosti s nevyplatenými mzdovými nárokmi (vec Okresného riaditeľstva Policajného zboru Bratislava IV ČVS: ORP-270/OEK-B4-2001) a ktorého zdĺhavý priebeh bol dôvodom na uplatnenie náhrady nemajetkovej ujmy v napadnutom konaní. Na základe uvedených úvah ústavný súd priznáva každej sťažovateľke sumu 500 € (slovom päťsto eur), čo je spolu 2 000 € (slovom dvetisíc eur) (výrok 3 tohto nálezu).

VI.

Náhrada trov konania

21. Ústavný súd napokon rozhodol podľa § 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde aj o úhrade trov konania sťažovateľiek, ktoré im vznikli v súvislosti s právnym zastupovaním advokátkou Mgr. Zuzanou Motúzovou, Grösslingová 62, Bratislava, v konaní pred ústavným súdom. Podľa § 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde ústavný súd môže v odôvodnených prípadoch podľa výsledku konania uznesením uložiť niektorému účastníkovi konania, aby úplne alebo sčasti nahradil inému účastníkovi konania alebo štátu trovy konania.

22. Vychádzajúc z petitu návrhu, ústavný súd priznal sťažovateľkám náhradu trov konania v sume 530 € v súlade s vyhláškou Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“), a to odmenu za 3 úkony právnej služby (prevzatie a príprava zastúpenia vrátane prvej porady s klientom, návrh

ústavnému súdu, ako aj vyjadrenie k stanovisku okresného súdu) podľa § 13a ods. 1 písm. a) a c) vyhlášky. Dva úkony boli vykonané v roku 2018 a jeden vykonaný v roku 2020.

23. Pre dva úkony urobené v roku 2018 ústavný súd vychádzal zo základnej tarifnej odmeny za jeden úkon právnej služby v sume 153,5 € (1/6 výpočtového základu podľa § 11 ods. 3 vyhlášky) a paušálnej náhrady niektorých hotových výdavkov (režijný paušál) za každý úkon právnej služby v sume 9,21 € (1/100 výpočtového základu podľa § 16 ods. 3 vyhlášky). Spolu za jeden úkon ide o sumu 162,71 € x 2, čo predstavuje sumu 325,42 €.

24. Ústavný súd pri výpočte tretieho úkonu vychádzal zo základnej sadzby tarifnej odmeny za jeden úkon právnej služby za rok 2020 v sume 177 € (1/6 výpočtového základu podľa § 11 ods. 3 vyhlášky) a paušálnej náhrady niektorých hotových výdavkov (režijný paušál) za každý úkon právnej služby v sume 10,62 € (1/100 výpočtového základu podľa § 16 ods. 3 vyhlášky), čo je spolu 187,62 €.

25. Pretože sa právne úkony poskytovali celkovo štyrom sťažovateľkám, ústavný súd podľa § 13 ods. 2 vyhlášky znížil základnú sadzbu tarifnej odmeny vo vzťahu k trom sťažovateľkám o polovicu (čo je 256,52 €), pričom voči prvej sťažovateľke ju priznal v plnej výške (§ 13 ods. 2 vyhlášky), teda v sume 513,04 €. Celková suma trov konania je tak vo výške 1 282,60 € (bod 4 výrokovej časti).

26. Vzhľadom na čl. 133 ústavy, podľa ktorého proti rozhodnutiu ústavného súdu nie je prípustný opravný prostriedok, toto rozhodnutie nadobúda právoplatnosť dňom jeho doručenia účastníkom konania.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 30. júna 2020

Martin Vernarský
predseda senátu